

1914

№ 40

31 ქრისტეშობის, 1914 წ.

საქართველოს
მიმდევრული მუშაკთა

წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

ცალკე ნომერი 10 კაპ.

რედაქცია ღიაა 9—3 საათამდე.

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომ.

მიზრი და სალიტერატურო ჟურნალი

წელიწადი მესამე

მისამართი: თბილისი, Габაевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპუტისა: თბილისი კლდე.

შოტლანდიელები ატყვევებენ გერმანელ რაზმსა.

ს ა რ ჩ ე ვ ი: 1. შეთხერი. 2. საკრებო საქმე და დეპუტატო საკრებულო. — რ. გესი. 3. შესვენება. —
 4. დ—ელისა. 4. ჰრესა. 5. „მადრეკანი“. 6. საბედისწერა იმა სარეპიშიან. —
 დოგენისა. 7. ქართული ერეკლედი ჩემუყასა. — ვინმე სოფელისა. 8. ფაუსტი.
 — ა. შისა.

ქართული
 ბიბლიოთეკა

თბილისი. 31 ქრისტიანობისთვის
 1914 წ.

უკანასკნელ დღეების გაზეთებს საზარელი ამბები მოაქვთ ოსმალეთისა და სპარსეთის სამხრეთიდან: ათასობით, ათიათასობით, ასიათასობით გამოზრდის სომხობა სამშობლო ადგილებიდან, დაწითლებული ომისაგან. რუსეთის ჯარის უკან დახევამ, რომელსაც ალტაცებით და სინარულით ეგებებოდა სომხური მოსახლეობა, გააბოროტა და გააღიზიანა ოსმალეები, რომელნიც ჯავრს იყრიან მშვიდობიან მოსახლეობაზედ. ეს „ბუნებრივი“ მოვლენაა დიდ სახელმწიფოთა პოლიტიკაში და ამ პოლიტიკას ვერ ასცდენია ჯერჯერობით ვერც ერთი ეროვნული სახელმწიფოც, არამც თუ აზიური. ეს საერთო ბედია ყველა პატარა ერისა, რომელსაც საკუთარი ძალა არ შესწევს თავდაცვისა.

ჩვენს ღრმა წუხილს და თანაგრძნობას სომხის ერის უბედურებისას აორკეცებენ ის პოლიტიკური მოსაზრებანი, რომელთაც იწვევს ამ უბედურების შედეგები.

სომხის ერი, იძულებული მკაცრი და სასტიკი ძალისაგან, სტოვებს თავის სამშობლოს (რომელსაც საერთო პირობების ზეგავლენით არცთუ ისე მაგრა აკრავს შეგნებით და გრძნობით) და გამოაბის რუსეთის საზღვრებში. ყოველ დღე გაზეთებს ამბავი მოაქვთ, რომ 40,000 სომეხი გამოიქცა თავრიზიდან რუსეთში, 15,000 უკვე გადასახლდა ჯუღუფიდან ერივანში. რომ არტაანიდან სომხები ათასობით გარბიან ახალქალაქსა და ახალციხეში, ახალქალაქსა და ახალციხიდან გორში, თბილისში და სხ. და სხ. ამ გვარად, ის მძლიერი ტალღა სომეხთა გადმოსახლებისა, რომელიც შეუწყვეტლად მომდინარეობდა ჩრდილოეთით ომის დასაწყისში, როცა სომეხთა ელექტა მითი იყო და რუსის ჯარი სასწაულებრივი სისწრაფით წინ მიიწევდა ოსმალეთის საზღვრებში, — ეს ტალღა ახლა აბობოქრებული ძალადება უმწვერვალესობამდე და აქეთკენვე მოიმართება.

პუმანიტარული გრძნობა, სიბრალოული დავრომილითა, დაწითლებულითა და დამშეულითა მიმართ

თითქმის უხეზულადა ჰქმნის ლაპარაკს იმ შედეგებზედ, რომელიც ამ გადმოსახლებას მოსდევს, მაგრამ თვალხილული მოახროვნე ვალდებულია საზოგადოებას ნათლად დაუხატოს ამ შედეგების სიმწვავე.

ობიექტიურად რომ შევხედოთ საკითხს, თავი რომ დავანებოთ სიმპატია ანტიპათიას და სტრვილებს, ფაქტი ის არის, რომ კავკასიის საზღვრებს ემატება კიდევ ერთხელ მძლიერი ტალღა ზედმეტი გადმოსახლებისა მაშინ, როდესაც ადგილობრივი მკვიდრიც ვერ ეტევიან თავი. ნთ ქერქში საერთო სივიწროვისა გამო. მკვიდრთა შორის რასაკვირველია თვით ადგილობრივი სომხებიც არიან, რომელთა ინტერესები ცოტად თუ ბევრად ეწინააღმდეგებიან ახალ გადმოსახლებულთა ინტერესებს და უკვე სიმპტომებიც არის ერთ-ერთის უკმაყოფილებისა მათ შორის. მაგრამ, რალა თქმა უნდა ესთი უკმაყოფილება დროებითი ხასიათისაა, ვინაიდან ეროვნული ნათესაობა აქაც იჩენს თავსა და იძულებულ ჰყოფს სომხობას ადგილი მოსახლეობის სხვა მოსახლეობებს.

მაგრამ სიმწვავეს მომენტისას უფრო ძლიერებს ის გარემოება, ის, კრიზისამდე მიღწეული მდგომარეობა, რომელიც გამოიწვია ომმა თვით კავკასიაში. ყველამ კარგად იცის თუ რა მოუსაველობა იყო წრეულს, ყოველ დღე გვესმის ჩივილი და მუდარა თვით მკვიდრი მცხოვრებლებისა იმის შესახებ, რომ მეურნეობა სასტიკ კრიზისს განიცდის, ღვინო აკრძალულია, პურისა და ფქვილის ნაკლებულობას ვერაფერ ავსებს, რადგან გზები დაჭერილია საშხედრო მიმოსვლით და ჩვენი ქალაქები შიმშილობის პირზედ არიან მიმდგარნი. ქართლი, კახეთი, ინტრეთი იმგვარადევა დაზარალებული მატერიალურად და სანოვანის მხრით, როგორადაც ბაქოს, ერევნის გუბერნია და ყარსის ოლქიც; მაშასადამე არსად არ არის დავროვილი სათადარიგო, ზედმეტი მოსაგალი, რომელიც თვით ადგილობრივ მოსახლეობას ეყოფს. აისწორედ ამ დროს აწვება მძლიერი ტალღა გადმოსახლებისა

კავკასიას; ეს ტალღა მით უფრო დიდს საფრთხეს წარმოადგენს, რომ იგი ტალღა დამშეულთაგან და დაწიოკებულთაგან არის შემდგარი, რომელსაც თან გაჭირვება, შიმშილი და ივადმყოფობა მოსდევს და არა რაიმე სახსარი, გამოსადეგი თავისათვის და სხვისათვის.

კავკასიაში რამდენიმე ასიათასი დამშეულის გადმოსახლება სახელმწიფოებრივ საფრთხესაც წარმოადგენს იმ მხრივ რომ მოსალოდნელი საერთო შიმშილი გამოიწვევს ათასგვარ არასასიამოვნო მოვლენას და აღვლევას. დღეს, როდესაც გზები რუსეთიდან თითქმის შეკრულია და მთელ ცხოვრებას ატყვია არა მარტო საერთო სისუსტე, არამედ უმთავრესად პირველ საქიროების საგანთა ნაკლებობა, როდესაც მთავარი ღრძი-ცხოვრებისა — ფქვილი — თითქმის ვეღარ შემოდის რუსეთიდან, საერთო გასაჭირი მკვიდრ მოსახლეობისა, რუსეთის იმპერიის ქვეშევრდობთა, იმდენად თვალსაჩინოა, რომ დაღადისი მთავრობის დახმარებისადმი ოსმალეთის და სპარსეთის ქვეშევრდომებისადმი — შეტად უსამართლო იქნებოდა. ჩვენ გვესმის მიმართვა საზოგადოებისადმი და მის გულშემატკივრობასთან ლაპარაკი, გვესმის მიმართვა იმ მდიდარ სომხებისადმი, რომელთაც მილიონები შეიძინეს კავკასიაში და მოვალენი არიან გაუწილადონ გაჭირვებულს მოძმეებს თავიანთი ქონება, მაგრამ სახელმწიფოსაგან ვაღება ზედმეტი ხარჯისა იმ დროს, როდესაც მალიონობით იხარჯება ფული ომზედ და როდესაც თვით სახელმწიფოს ქვეშევრდომნი ვანიცდიან დიდს გაჭირვებას — მავნებლად უნდა ჩაითვალოს, ჯერ თავო და თავოო, ნათქვამია და სახელმწიფოც მოვალეა, ჯერ საკუთარ მცხოვრებლებზედ იზრუნოს.

საერობო საქმე და დებუტატთა საკრებულო

არა ერთბელ ყოფილა პრესაში აღძრული საკითხი იმის თაობაზე თუ როგორ უნდა მოგვარდეს ის საერობო საქმე, რომელიც განუძრახავს სრულიად რუსეთის საერობო კავშირს — კავკასიაში. და, როგორც ვიცით, იმ საქმისათვის, ნამეტნავად დაკრილთა ტრანსპორტების მოსაწყობთა, დიდი ფულია გა-

დადებული და თავად-ახნაურობის დებუტატთა საკრებულოც არის მიწვეული საქმის წარსამართავად. საკვირველი მხოლოდ ის არის, რომ ყველაფერი ეს არა სცილდება ვიწრო ფარგალს და ქვეყანამ არა იცის რა, თუ რა ხდება ბელინსკის ქეჩნაწედ. საერობო საქმე არ არის რაღაც ვიწრო თავად-ახნაურული დაწყობილება, რომ თვით ფართო თავად-ახნაურობასაც კი არ აინტერესებდეს და მარტო დებუტატთა საკრებულოს ოთახებში იყოს მომწყვდეული.

მაგრამ საერობო საკითხის გარდა, უფრო ფართოდაც უნდა იყოს წამოყენებული საკითხი.

მაშინ, როდესაც მთელ რუსეთის იმპერიაში ყველა დაწესებულება სკდილიაბს გააფართოვოს თავისი საზოგადოებრივი მნიშვნელობა და თვით მთავრობაც კი უწყობს ხელს — ამ გაფართოვებას; როდესაც რუსეთის ქალაქთა კავშირი, საერობო კავშირი, თავისუფალი ეკონომიური საზოგადოება და სხვანი ჰქმნიან სრულიად ახალს საშუალებათ საზოგადო გასაჭირის შესამსუბუქებლად; როდესაც ჩვენი მეზობელი სომხები აკავშირებენ ერთმანეთს ყველა თავის კულტურულ დაწესებულებათ ერთი ეროვნული პროგრამით, — ჩვენი ერთად ერთი ორგანიზაცია, რომელსაც ძალაც შესწევს და ვალდებულიც არის პატრონობა გაუწიოს ქვეყანას, ვინაიდან მხოლოდ ის არის აღჭურვილი მთავრობისაგან ყოველის უფლებით, — სდუმს და არავინ იცის თუ რასა ფიქრობს.

საკმარისი არ არის ორიოდე კაცის შეკრება და მათთან ლაპარაკი, ისიც ბევრჯელ ქართველ საზოგადოებისაგან უცნობისა, რომ საზოგადო საქმე გიჩარხოს. დღეთის მადლით, ჩვენ ბევრი კულტურული დაწესებულება გვაქვს, რომელთაც შეუძლიანთ თითო წარმომადგენელი მაინც იყულიონ როგორც დამხმარე ორგანო იმ დებუტატთა საკრებულოსთან, რომელიც თავისით ინიციატივას ვერ იჩენს და ამისთანა საშინელ დროს, როდესაც მთელ ქვეყანას ათასგვარი განსაცდელი მოეღის — სდუმს და სდუმს.

ჩვენის ღრმა რწმენით, პირდაპირ ბოროტ მოქმედებაა ასეთ დროს ადამიანი აპყვეს რაიმე პირად ანგარიშებს ან კერძო ხასიათის მოსაზრებათ და დროს საუფუძველი არ ჩაუყაროს იმ საზოგადოებრივობას, რომელიც, უეჭველია, გაიმარჯვებს ომის შემდგომ. დებუტატთა საკრებულო ვალდებულია შეგნებულად მოეკიდოს ებლანდელ მომენტს და დროზედ შეეცადოს თავისსავე საკუთარს რეორგანიზაცი-

ას საზოგადოებრივი ელემენტების ზეგავლენით, თუ არა სურს შემდეგში უფრო მეტად დარჩეს გარიყული ქართულ ცხოვრებისაგან, ვიდრე ეხლა არის. ის პირადი რეჟიმი, რომელიც ეხლაა გაბატონებული საკრებულოში, არაფერს კარგს არ უქადის თვით საკრებულოს და ნამეტნავად საზარალოა ქართველი საზოგადოებისათვის. მართლაც, დღევანდლამდის მთავრობისაგან არაფერი არა კეთდებოდა საქართველოში ისე, რომ თავად აზნაურობა ასე თუ ისე არა ყოფილიყო ჩაბმული ამ საქმეში და დღეს, როცა კარზედ ომია მომდგარი და განსაკუთრებით მხოლოდ ოფიციალურ დაწესებულებათა აქვთ უფლება ხალხზედ ზრუნვისა—დღეს უაღრესად ყოველი ნაბიჯი მთავრობისა შეიძლება გადადგმული იყოს მხოლოდ თავ-აზნ. საშუალებით. საზოგადოებას, ხალხს მხოლოდ უფლება ეძლევა შემოიკრიბოს იმ დაწესებულებათა ირგვლივ, რომელნიც არსებობენ, და მაშასადამე ახალი ინიციატივა ნება დაურთველია. ყოველი ცხოველყოფელი დაწესებულება დღეს სწორედ ამ გზას ადგია და თუ მის ფარგლებში რაიმე სასიცოცხლო ძალის ჩანასახი არის—დღეს იკრებს მომავლის სიცოცხლის ელემენტებს. ჩვენ არ გვინდა ვიფიქროთ, რომ ყველა საზოგადოებრივ დაწესებულებიდან მხოლოდ დებუტატთა საკრებულო დაადგა იმ დაცემის გზას, საცა ფხის გამოჩენა და ცხოველყოფელ ელემენტების შემოკრება უკვე შეუძლებელი ხდება.

ამის სიმპტომატიური ნიშნები უკვე არის მართალია, როგორც მაგალითად, მოწვევა უცხო ხალხისა სხდომებზედ და ზოგიერთ საქმისათვის, ხმები იმის შესახებ რომ სატრანსპორტო კონტინგენტისათვის ხალხს იბარებენ რუსეთიდან, ახალციხიდან და სხვა და სხვ. მაგრამ ჩვენ მაინც არა გვჯერა, რომ პირადი შემადგენელობა დებუტატთა საკრებულოსი ასეთს უნიათობას გამოიჩენდეს ბოლომდისინ.

ჩვენ არ შეგვიძლიან მოვსთხოვოთ პოლიტიკური შემეცნება რომელიმე კერძო წოდებას, მაგრამ იმ საქმის გაფართოება, რომელსაც აქამდის აწარმოებდა ჩვენი თავად აზნაურობა, სახელდობრ საეროობა საქმეებისა და კულტურულ დაწესებულებათა განვითარება—დღეს ერთი-ათად კმარათებს, ვინაიდან დღევანდელ მომენტს შეუძლიან სრულიად დასცეს ჩვენი ეკონომიური ცხოვრება და შეუძლებელია იქნება შემდეგ მისი ფეხზედ წამოყენება.

რ. ბ.

შ ე ს ვ ე ნ ე ბ ა

ომი, რომელმაც 1914 წლის მარტო-აპრილში შეარყია მთელი ევროპა და კაცობრიობა, წლის ბოლოში როგორღაც მინელდა ყველა ფრონტზედ. ეს არა ნიშნავს რასაკვირველია ომიანობის ბოლოს მოახლოვებას, მაგრამ მაინც ნათელჰყოფს საერთო დაღლილობასა.

შევექვსე თვეა რაც მილიონობით შეიარაღებული ჯარისკაცი ყოველ დღე მილიონ ოქროებს და ტყვია-წამალს ხარჯავს ერთმანეთის ამოსაფლვებად. ევროპის ბუმბერაზი სახელმწიფონი გააფთრებულნი ებრძვიან ერთმანეთს პირველობისათვის, სისხლითა რწყავენ და გახრწნილი მკვდრებით აპატივებენ მიწას.

ასეთ ძლიერს ომს, რომელიც ძირიან-ფესვიანად აფორიაქებს ადამიანის ფსიხოლოგიას, რომელიც მძლივრად უკაკუნებს ყოველ ოჯახის კარებში დაქრილი, მოკლოული და დაგლეჯილი წევრის თითებით, რომელიც შიმშილის ლანდებს აღვიძებს მთელს ქვეყნიერობაზედ - რაღა თქმა უნდა, მოჰყვას ერთგვარი აპატია ყოველ სფეროში და ომის გარეშე აღარაფერ საკითხებს უყენებდა ადამიანს თვალწინ. ყოველი საკითხი შემეცირდა, შესუსტდა, მოიკრუნჩხა დიდი, საერთაშორისო, საქვეყნო საკითხის წინაშე. და ამას მოჰყვას სწორედ ის, რომ მძიმე, ხანგრძლივი ყოფნა ერთსა და იმავე ფსიხოლოგიურ განცდაში - მეჩად დამლაღავი, დამსუსტებელი შეიქმნა.

თვით ბუმბერაზი მოვლენანი თითქო დაიღალნენ გამუდმებული ქექა-ქუბილისაგან და გამეფდა ერთგვარობა, შედარებითი მშვიდობიანობა.

საფრანგეთის ფრონტზედ კვირ-ობით და თვეობით ირიცხება დრო საპოზიციო ბრძოლისა, როცა გამარჯვება-დამარცხებაზედ ლაპარაკი სულ მეტი ხდება. ორი მძლავრი მანქანა სდგას ერთი-მეორის პირდაპირ და სისტემატიურად ანთხევს ერთი-ერთმანეთს ტყვიასა და ცეცხლსა, მაგრამ ცეცხლმიუკარებელ ვეშაპებივით ვერაფერს აკლებენ ერთმანეთს.

აღმოსავლეთ ფრონტზედაც შესწყდა შემზარავი შემოტევა-შეტევანი და ბრძოლა გადავიდა საარტილერიო „გუნდაობაზე“. აღარ ისმის საშინელი სიტყვები: „ცენტრის გარღვევა“, „ფლანგების მოვლა“, „ტომარა“ და სხ., რომელთა შემზარავი შინაარსი იზომება ათი და ასიათასი სიცოცხლის

ელექტრონის ლამპარი—დურბანდი, რომლის საშუალებით გერმანელები ნიშნებს აძლევენ თავიანთ ჯარსა.

მსხვერპლით, ქვეყნის აოხრებით, განადგურებით.

სამხრეთითაც, სერბიის გამარჯვებისა ავსტრია-ზედ და ოსმალეთის დამარცხების შემდეგ სარიყაშიშთან—ომი თითქო შესუსტდა და მინელდა. ასე რომ ყველგან შედარებითი სიწყნარე ჩამოვარდა. შორეულ აღმოსავლეთში ხომ ცინდაოს აღებით სულ შესწყდა ომი. ზღვაზედაც შედარებითი სიმშვიდეა და ამგვარად 1915 წელიწადს თითქო საერთო სიმშვიდით ვეგებებით; მაგრამ ვაი ამ სიმშვიდეს. ეს უბრალო შესვენებაა, ჰაერის ამოღებაა ომის ღმერთისაგან და ახლო მომავალში უნდა ველოდეთ უფრო სასტიკს, უფრო მწვავე ამბებს ვიდრე აქამდის იყო.

შესაძლებელია, ხანა დასვენებისა გაგრძელდეს, ძალთა მოკრებას უფრო მეტი დრო მოაწოდოთ სახელმწიფოებმა და გაზაფხულსაც მოუცადონ, მაგრამ ბრძოლა რომ მხოლოდ დასაწყისშია—ეს ცხადი უნდა იყოს ყველასათვის; ომი ასე მალე არ გათავდება, საუბედუროდ.

გერმანელ სტრატეგების სიტყვები, რომ გამარჯვება ნერვების სიმაგრეზე და მოკიდებულთა, ჯერ კიდევ ძალაშია და ადამიანის ნერვები ჯერ კიდევ ბევრს აიტანენ. ჩვენ, ქართველები, თუ აქამდის ომში მონაწილეობის მისაღებად მარტო შორეულ საზღვრებზედ ვგზავნიდით საუკეთესო შვილებს— დღეის იქით თვით ჩვენ, მთელის ჩვენი სამშობლოთი, ტერიტორიით და ხალხით ვეხვევით ომის აღში და ჩვენთვისაც გამარჯვება ნერვების საკითხად იქცევა. ხალხის გამაგრება გულითა, მისი სიღინჯე, სიწყნარე ძალასა ჰმატებს იმ მებრძოლთ, რომელნიც მტერს თავს აკლავენ და ყოველივე შიშინაობას, არევ-დარევს შინაური ცხოვრებისას დიდი გამათახსირებელი გავლენა აქვს მეომარზედ; ამიტომ, ქართველი ხალხი არ უნდა აპყვეს ხოლმე უსაფუძვლო შიშს, არ უნდა იყარა დაიყაროს, რომ ამით არ შეუწყოს ხელი ისედაც დაცემული მეურნეობის განადგურებას, ვინაიდან შინაურობაში გა-

მოწვეული შიში და ზარი — უნებურად აღწევს მეომრების გულამდე და ძალასაც აკლებს.

რასაც მეტს ავიტანთ შიშსა, რამდენადაც მეტს გაუძლებთ უბედურობას და გაბედვით დაეხვდებით გაჭირვებასა — იმდენად მეტია შესაძლებლობა ყველაფრის აცდენისა და მომავლისათვის შოშხ დებისა. ჩვენ პატარა ერი ვართ, მტრის ურდოების გადასვლა-გადმოსვლა ძალიან შეგვაფიქროებს და მხოლოდ გონიერ აწონ-დაწონვას ყოველი ნაბიჯისას შეუძლიან დაგვიფაროს სრული განადგურებისაგან. შიში კი ამ შემთხვევაში კუდი მრჩეველია.

მაშ არ მოგილოცავთ ახალ წელიწადს და არ გისურვებთ გოზინაყებსა, ძვირფასო მკითხველო, არამედ გონიერებას და ნერვების სიმაგრეს ყოველი უბედურების ასატანად.

ქე დ — ელი.

ნ რ ე ს ა

«გაზეთ „მშაკის“ № 290-ში დაბეჭდილია აღშფოთებული წერილი სამსონ არუთინოვის და კნ. მარიამ მარკოზის ასულის თუმანოვის წასვლის შესახებ ქალაქიდან.

„ს. არუთინოვი და კნ. მ. თუმანოვისა, რომ სათავეში არ უდგნენ საბ.სუბსიშვებლო და დიდ დაწესებულებათ, არავის ეჭმნებოდა უფლება გაერჩია მათი პირადი საქმეები, ვერავინ გაუწევდა კრიტიკას მათს საქციელს, როდესაც ისინი გაიქცნენ სასირცხვილო შიშით შეპყრობილნი.

საუბედუროდ, მათ თავი მოაქვთ, როგორც სერიოზულ ეროვნულ საზოგადო მოღვაწეთ, და თავში უდგანან ზოგიერთ მნიშვნელოვან საზოგადო დაწესებულებათ.

ს. არუთინოვი თავჯდომარეა იმ ბიუროსი, რომელმაც სახელად „ნაციონალური ბიურო“ დაირქვა. ამ ბიუროს სათავეში უდგანან ისეთი პირნი, რომელნიც საფრთხის დროს სიმახაცის მაგალითს უჩვენებდნენ სხვებსა და არა ჰყრიდნენ საქმეებს ღვთის ანაბარად... საფრთხის დროს თავჯდომარე და მდივანი ბიუროსი გა-

რბიან ქალაქიდან, გარბის ხაზინადარიც ამ დროს მოდიან ამტარხანიდან მოხალისენი და არ იციან ვის მიმართონ...

აღამიანს, რომელსაც შეუძლიან თავისი პირადი საქმეები უფრო მაღალ დონეზე საზოგადო და ეროვნულ საქმეებზედ. უფლება არა აქვს არც მორალური არ იურიდიული სათავეში უდგეს ნაციონალურ საქმეს — მას არ უნდა ჰქონდეს არც კერძო ინტერესები, არც პირადი საქმეები.

ღიახ, თვით ცხოვრება ხშირად ნიღაბს ხდის აღამიანის შინაგან ცხოვრებას, მის ღირსებას და სულსაც კი.“ (ზ. რ.)

ასე სამართლიანადა სწუხს პატივცემული სომხური გაზეთი „ეროვნულ რაინდის“ შერკბენას. და ჩვენც ვუერთებთ მას ჩვენს თანაგრძნობას, როგორც თანამოკალმენი, მაგრამ არ შეგვიძლიან არ მოვაგონოთ „მშაკის“, რომ განა ასევე არ მოიქცნენ მშ. ალიხანოვები, რომელთაც სრცხვილეულად დასტოვეს კიდევ ერთი დაწესებულება, სახელდობრ მუსიკალური სასწავლებელი, საცა უპატრონოდ და უჯამაგიროდ დარჩა მთელი სასწავლებელი და მასწავლებლობაც? განა ასევე არ მოიქცა დოლუხანოვი და tutti quanti? აქედან მხოლოდ იმ დასკვნის გამოტანა შეიძლება, რომ სომხის ერს, მის ხალხს და ნამდვილ ეროვნულ პატრიოტულ დემოკრატიას არასოდეს უნდა აეშენებინა თავისი ბედი იმ მსხვილი ბურჟუაზიის ლაპარაკზედ, რომელიც თიმაშია მხოლოდ იქამდის, სანამ საფრთხე არა მოვლის რა ან პირადი, ან ქონებრივი.

ღმერთმა გვაშოროს გამეორება იმ საფრთხისა, თორემ მარტო მაგისტანებს არ დავინახავთ ჩვენა და შეძლებული კლასი მთლიან გაიპარება ქურდულად, რადგან მისთვის პატრიოტიზმი და ხალხის სიყვარული — მხოლოდ სარჩოს საკითხია.

„შ ა დ რ ე ვ ა ნ ი“

ქართულს პრესას მოემართა კიდევ ერთი თანამომხმე „შადრევანი“, რომლის პირველი ნომერი, ფრიად საინტერესოთ შედგენილი გაიკვიდა ამა წლის 22 ქრისტიანობისთვის.

სიამოვნებით უნდა აღვნიშნოთ, რომ მისი თანამომხმე და რეალურ ცხოვრებასთან დაკავშირებული სიტყვა ყოველმხრივ პასუხს აძლევს თანამედროვე საკითხებზე და უსურვებს გაქარჯვენას ამ პარჯვედ აღებულ გეზზე.

პირობების მიხედვით, სარედაქციო წერილს, ცოტა არ იყოს ბუნდოვანობა ემჩნევა, მაგრამ მისი თვალაზრო აღგალები მაინც მოწმობენ საღი აღიარებას არამყვას ჩვენი ცხოვრებისას. „მთელს ჩვენ იმედებს საზოგადოების წინსვლისას და ეროვნული განახლებისას ვამყარებთ საზოგადოების ფართო დემოკრატიულ წრეებზე და შათს პოლიტიკურ-კულტურულ ახალღების დიად და წმინდა საკუთმეველზე მიგვრეგვს შეძლების დაგვარად მსავერად საერთო თანამომხმეებთან ერთად“ — ამბობს სრული გულწრფელობით და სინამდვილესთან მიახლოვებით ახალი რედაქცია. არ შეიძლება არ აღვნიშნოს ამონაწერის უკანასკნელი სიტყვებაც, ვინაიდან ეს ახალი იერია ამ ბანაკის ხიმღერებში, რომელთაც ქართული ზოგი ძალად და ზოგი შართლაც ეროვნული ჯგუფები — ერეკებოდნენ საზოგადო ასპარეზიდან. სრული იმედია რომ ეს ახალი იერი ხილათ გაედება მოპირდაპირე ლაშქრებს და რადგან ხიდი მხოლოდ აერთებს ხოლო ნაპირებს საჭიროებისა დაგვარად და კი არა სთქვეყავს მათ ეს ახალი ხიდიც თავისუფლად სტოვებს სხვა და სხვა ნაპირების განვითარებას. უკანასკნელს უფრო მკაფიოდ ახასიათებს მეორე ადგილი წერილისა, საცა სათქვამია, რომ „გახეთი ენერგიულიდ ეცდება მხარი დაუჭიროს გაცნობიერებულ წრეების სართლა შეგნებულ მიდრეკილებას და დაუახტულ ძალთა თავის მოყოას.“

ეს ფრიად მძიმე ტვირთი, ცოტა არ იყოს ძნელი საზიდი ხდება ახალ თანამომხმეისათვის, მაგრამ იმედია რომ თანამედროვე დიადი მომენტი, რომელსაც ყველა მხარე ერთნაირის სიმწვავეთ განიცადის — ხელს შეუწყობს პრაქტიკულ საკითხებში გაერთიანებას.

მეთაური წერილი „შადრევანისა“, რომელიც აქვე მოგყავს უცვლელად, კონკრეტულად აყალიბებს ზოგიერთ იმ აზრს, რომელიც უკვე გამოთ-

ქმული იყო ქართულს პრესაში და შით ამაგრებს საერთო საფუძველს:

არის ისეთი ისტორიული წუთები ხალხის ცხოვრებაში როდესაც ყველა ერთი ერთი მწვავე, ეველაფრის და მტრულად იჭრის არას გატარებუდი, როდესაც ყველას გულში ერთი ცეცხლი ტრიალებს და ერთს საზრუნავს დაუფარავს საზოგადოებრივი გონება. ასეთი დიდი ისტორიული წუთის მაწამენი უხდებით დღეს ჩვენ, როგორც მთავარქანი და ქრთველები და მდგომარება გვაჯალებს ფსახლად, მხხედ, თუდაჭკრი: ღად და შეგნებით ჩახსკლათ თვალებში დიდებულ განსაცდელს და დავაშტაცათ, რომ ახლანდელი თათბი დირსია საქყუნა პასუხის შგებლამის ტვირთყასა.

ჩვენ არ ვიცით დახმდელებით ასმადეთის ჯარა მთადწევს ჩვენ ისტორიულ დედაქალაქად, თუ უკუგდებულ იქნება არტახიდან აყვის საზღვრებისაკენ, ხოლო უმწვერვალესად საჭიროა უფელ შემთხვევისათვის შხად ეოფნა და პოლიტიკური გაფოდადება მაკლეობის შეგნებაში და საკყოარი ანსკებამის უზრუნველყოფად.

მთელი ჩვენი არსებით უარყოფით უფელგვარ განხრ ხვას მცხფურებათა შეიარაღებისას საშხედრო ამბებში ჩასარეფად და პატრიზანული ბძობლის ამ თე იმ სახით განახლებად. ეს აკრძალულია იმის კანონებით და ამავე დროს უდიდესი უბედურებას, დაუნდობელ განადგურების და სუღიან-ხორციანად გაქეფის შამასწეებუდა. არავინ გაბედოს ასეთი სისხლითა მქმანავა სიბრთვეუ, რომელიც ხალხის დალატი და წარუხატველი ბოროტ მოქმედება იქნება.

ქვეყნის საშხედრო დაცვა ჯარის საქმეა. ჩვენ იმედი გვაქვს საშხედრო განსაცდელს სახელმწიფო აგვ ცდეს. ჩვენ სხვა მინაურ სამთქალაქა და ეკონომიკური საქმეების მშვიდობიან გაძღვლას მივიმართათ და ამავე დროს მხად ვიუთ ეოველ მისალოდნელ გარყულების დირსეულად შეხვედრისათვის.

ახალი გახეთი ენება სხვათა შორის სომხეთის საკითხსაც და მხოლოდ ობიექტიურად აღვნიშნავს იმ სამ მიმართულებას, რომელიც არსებობს ამ საკითხში: ავტონომია ოსმალეთში, ანექსია და რეფორმები. ჯერჯერობით ამ საკითხზედ საკუთარი აზრი „შადრევანისა“ გამოუმუღავნებელი რჩება და ამას დისონანსი შეაქვს პირველი ნომრის გადაჭრილ

კრედიტში. ჩვენ გვესმის სიფრთხალე, გვესმის „ეროვნებათა სოლიდარობის“ პრინციპიც, მაგრამ დღევანდელი მომენტი აუცილებლად მოითხოვს პასუხს კონკრეტულ მოვლენებზედაც და არა მარტო პრინციპიალურ შეხედულებათა გამოქვეყნებას

უფრო მკაფიოდ და შეგნებულად შევება გაზეთი თანამედროვე ომის მიზეზებს, მის მატერიალურ საფუძველს — კაპიტალისტური წარმოების და სახელმწიფოთა კონკურენციის შინაარსს. ამ მხრივ, მართლაც ძნელია კამათი და უარყოფილი უნდა იყოს „რასიული მეტოქეობა“, მაგრამ ვერავინ დაიწყებს იმ მთავარ იდეას, რომ საერთო ნგერვის დროს გაიმარჯვა ეროვნულმა პრინციპმა. მთელ ქვეყანაზედ გამოაშკარავდა ის მოვლენა, რომ **ერი, ეროვნე** ა ერთად ერთი უჯრედია, რომელიც თხოულობს სრულს განთავისუფლებას, რომ მშვიდობიანი განვითარება შეეძლოს. მხოლოდ ერთა შიდაკავშირი შეიქმნა დედაბობად თანამედროვე ბრძოლისა. ეროვნულმა იდეამ და გრძნობამ შესძლო გაერთიანება ისეთი მოწინააღმდეგე ჯგუფებისა ერის

ფარგლებში, რომელნიც ერთი-ერთმანეთის სისხლს სვამდნენ. მხოლოდ ეროვნულმა იდეამ და გრძნობამ განთიშა ისეთი კლასები და ჯგუფები, რომელნიც სხვა ერთა იმგვარივე ჯგუფებსა და კლასებზედ ამყარებდნენ თავიანთ **სიყვარულს** დღეს ბუნებრივი კრისტალიზაცია ხდება ერებისა თავიანთ ბუნებრივ ფარგლებში და ისპობა ომის ზეგავლენით კრისტალიზაცია კლასების მიხედვით. კლასთა ბრძოლა არასოდეს არ მოსპობილია და ყველაც დარება რასაკვირველია, მაგრამ იგი იტრიალებს ეროვნულ ფარგლებში, რადგან საერთო გასაჭირმა ნათელჰყო ის აზრი, რომ უფრო მახლობელია იმავე ერის მაგრამ სხვა კლასის წაწილი, ვიდრე იმავე კლასისა და სხვა ერისა.

და ჩვენც თუმცა გვჯერა მატერიალური მიზეზები ომისა, — მისი მთავარი საძირკველი, მაგრამ ვერავინ უარჰყოფს იმასაც, რომ ეროვნული თვალსაზრისი იხიდავს დღესა მთელს მსოფლიო ენერჯიას. დასასრულ, ვუსურვებთ სიცოცხლეს ახალს თანამომცემს და სიამოვნებით ხელს უწვდეთ საერთო მოქმედებისათვის.

(12)

დენერალი გინდენბურგი და მისი შტაბი პოლონეთში

საქართველოს
საბჭოთაო
საზღვრო
სამართალდაცემი
სამსახური

ფრანგის მოტოციკლისტმა გაასწრო ჩასაფრებულ გერმანელებს და ამბავი მიაქვს უმფროსთან.

სახელისწერო ომი სარკუაშიძეთან

ის საბრძოლო გამარჯვება, რომელიც რუსეთის ჯარებს წილად ხვდა ამ დღეებში სარკუაშიძეთან, მართლაც სასწაულოდ უნდა ჩაითვალოს; ომის ღმერთის უნებლოდ და მართლაც, ეს გუშინ იყო რომ თბილისის ცხივრება იმშალდა, გუშინ შეხედავდით შეშინებულ ბაღს, როგორც კაკანათში მომწყვდეულ ჩიტს, რომელიც სასოწარკვეთილებით ენთქება მავთულებს, რომ გასავალი იპოვოს და უშველოს თავსა. და დღეს... გამარჯვების შარავანდედი მოჰსხმია ქალაქს, ყველა კმაყოფილია, ყველას უხარია. რა მოხდა, რამ გადმოხარა გამარჯვების ისარი გუშინდელ თითქმის სასოწარკვეთილებამდე მისულ ჩვენს მებრძოლთავენ? რა შია საქმე?

რომ ამ კითხვებზე ვუბასუხოთ, საჭიროდ მიმაჩნია მებრძოლთა პოზიციები განვიხილოთ ოშამდე და თვით ომის დროსაც.

სარკუაშიში, ბრწყინვალე გამარჯვების სადღეისო ასპარეზი, ისტორიულად თითქმის ყოველგვარს ინტერესს იყო მოკლებული, რა სახსენებელია იგი, როდესაც ძველად ჩვენ ვხედება ისეთი სახელოვანი ციხის სახელი, როგორიც არის ყარსი. რუსეთმაც, მთელი ამ მხარის დაპყრობის შემდეგ, ისევ ყარსს მიაპყრო ყურადღება, მას ამაგრებდა ყოველ წელს თანამედროვე ტექნიკის უკანასკნელი სიტყვის თანახმად. ყარსი ბუნებრივ გასაღებად ითვლება და სტრატეგიულ თითქმის სამართლიანად ფიქრობდნენ, რომ მტრის რისხვის შგხი ისევ ამ ციხეს უნდა დას-

ტეხოდა. არზრუმისა და აქამდე მხოლოდ ერთი გზაა, მაშასადამე, მტრისგან გამოტყორცნილ ისარს არზრუმისა და უნდა გაეფლო ჰასან-ყალი, ქეფრიკეი, ყარაურგანი, სარიყამიში და შეჭხეთქებოდა ყარსის სიმაგრეს.

აი, ამიტომ იყო, რომ რუსის ჯარი დღიდან ომის გამოცხადებისა, პირდაპირ ამ გზით გაეშურა, გადაჰქროლა ოსმალთ საზღვრები, გზად შეხვედრილი სოფლები აიღო, ვიდრე ქეფრიკეის სახელოვანი ომი არ მოჰდა, სადაც რუსების ჯარი იძულებული შეიქმნა უკუქცეულიყო და თავის საზღვრებში შეკეტულიყო მტრის შესახვედრად. ახლა თავის მხრით რუსის მხედრობა არზრუმის ცეცხლს სწორედ ამ გზით მოელოდა და ფიქრადაც არ მოსვლია ოლთიჩაის გეზი, როგორც მიყრუებული მხარე და მტრისგან მიუვალა ადგილი. მართლაც, მთელი ეს მხარე მთა-გორიანი და ხევ-ხუვიანია, აქეთ ჯარის გადმოყვანა უგუნურებად ითვლებოდა. მაგრამ მოხდა ის, არ მოელოდნენ.

ღვინობისთვის ბოლო რიცხვებში და გიორგობისთვის დასაწყისში მტერმა სწორედ ამ მხრით იჩინა თავი და რამდენიმე შეტაკება მოხდა, თუმცა არც ერთს მათგანს სერიოზული მნიშვნელობა არა ჰქონია. 6—7 გიორგობისთვის კავკასიის შტაბის ოფიციალური ცნობებით ოსმალნი გარეკილნი იქმნენ ოლთიჩაის წელიდან არზრუმისაკენ. ამის შემდეგ თითქოს სიჩუმე ჩამოვარდა, ხოლო 9 ქრისტ. იმავე შტაბის ოფიციალური ცნობით ომი განახლებული იქმნა უფრო ფართო საბით, ვიდრე წინაა, შემდეგ ოსმალებმა არა თუ გადასქრეს მთელი ოლთიჩაის ოლქი, არამედ თვით არტაანის ოლქშიაც შემოიჭრნენ საკმაო ძალით, რომლის შეჩერება რუსებმა მოახერხეს მდ. ლაურსინის ნაპირებთან. აქედან ოსმალთა ლაშქარს ერთი ნაწილი გამოეყო აღმოსავლეთით ჩაუაქი და ბარდუსი დაიჭირა, შემდეგ სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ გაეშურა, რომ სარიყამიში გამაგრებულ რუსის ჯარს უკანიდან დაჰსხმოდა თავზე. მაშასადამე ოსმალთა ომის ოპერაცია, რომ ნაწილი არტაანისაკენ გაისტუმრეს, მხოლოდ თვალთმაქცური მანევრები იყო, რომ მთელი ძალით მოულოდნელად თავზე დასხმოდნენ

სარიყამიშელებს. ოსმალთა სწრაფი მოძრაობაც იმა-სა მოწმობს, რომ ოლთიჩაის მხრით მათ მძიმე იარაღი არ ჰქონიათ, უფრო ქვეითი ჯარით მოქმედებდა.

ამ ომის გეგმას, რომელსაც გენერალ-თავაშას აწერენ, რუსეთის გაზეთები გენიოსურად მოსწონებდა, სთვლიან. ოსმალთა გამარჯვებამ, — ამბობენ სატახტო გაზეთების მიმომხილველნი, უეჭველია დიდი გამარჯვებით უნდა დამთავრებულიყო, რომ მათი გეგმის საიდუმლოება დროზე არ გამოჰქვამებოდა და სწრაფად ემოქმედნათო, მაგრამ რაკილა დროზე აუღეს აღდო. რუსებმა, სათანადო ზომები მიიღეს და ომიც ნორმალური გზის დაადგა ახლა დიღემა ასეთი იყო: ან განადგურდება რუსის ჯარი, ან და ოსმალეთისა. პირობა — გაძლება: ვინც მეტს გასძლებს, ის გაიმარჯვებს. თუ რუსის ჯარი დამარცხებულიყო, ოსმალოებს ვედარა შეაჩერებდარა და ჩვენს დედა-ქალაქსაც რამდენიმე დღეში ეწვეოდნენ. აი, ამ გარემოებამ გამოიწვია ის აურ-ხაური და საშინელი პანიკა, რომელიც მოხდა თბილისში. მაგრამ ბედი შეტრიალდა რუსების სასარგებლოდ. რაც უნდა იყოს, რუსები უფრო ხელსაყრელ პირობებში იყვნენ. მათ ჰქონდათ რკინის გზა ყარსიდან სარიყამიშამდე ასე რომ დროზე შეეძლოთ მიეღოთ სურსათიც და სამხედრო ხელსაწყო იარაღიც, მაშინ როდესაც ოსმალთ უკან გაღრიანცებული მთა-გორაკების მეტი არა დარჩენოდათრა. ოსმალთა გამარჯვება დიდს სისწრაფეზე იყო დამოკიდებული, მაგრამ რაკი ეს ვერ შესძლეს, მასთან სურსათი შემოაკლდათ და ტყვია-წამალი; თვითვე მოექრათ გზა და საშინელ მდგომარეობაშიც ჩაცვივდნენ, რასაც შემდეგად მოჰყვა ის ბრწყინვალე გამარჯვება, რომელსაც მთელმა ქალაქმა ბაირაღების გაშლით იღვესასწაულა.

დიოგენი.

ქართული ეროვნული ჩაცმულობა

(ქართულ დრუჟინის გამა)

საზოგადოების განვითარების ისტორიაში მოქმედობს ორი მთავარი ფაქტორი ანუ ძალა: ძალა დამრღვევი, მაძიებელი, რომელიც ილტვის ახალის ფორმისა და მდგომარეობისადმი და ძალა უძრავი, მარადი ფორმის დამცველი — კონსერვატიული

ამ ორ ძალის ურთიერთობაზეა დამყარებული ესა თუ ის სოციალი სტრუქტურა, ხოლო ამ ურთიერთობისაგან გამომდინარეობს საზოგადოების სათანადო მოქნილობა, შეგუების უნარი, ერთის მხრივ სიმაგრე, გამძლეობა მეორის მხრივ.

ფაქტორი პროგრესიული და ფაქტორი კონსერვატიული ისე უნდა ურთიერთობდნენ, რომ პირველი თვისის მედგარის, ქარბის ლტოლვით არ მოსწყდეს თვის დასაბამ ფუძეს, ხოლო მეორეგარდა შექმნის უძრავობითა და ინერციით არ დააქნოს და არ გამოუღიოს ცხოველი სული მეორეს (პროგრესს).

სწორედ ამგვარის შეხამებით ამყობს თანამედროვე კულტურა ევროპისა, სადაც ისე მშვენივრად არის შეხამებული პატივისცემა ძველისა და ლტოლვა ყოველივე ახლისადმი, სადაც ძელი ციხე-კოშკს ისეთივე მზრუნველობით თავს ევლებიან, როგორც მეცნიერის უკანასკნელ გამოგონებას.

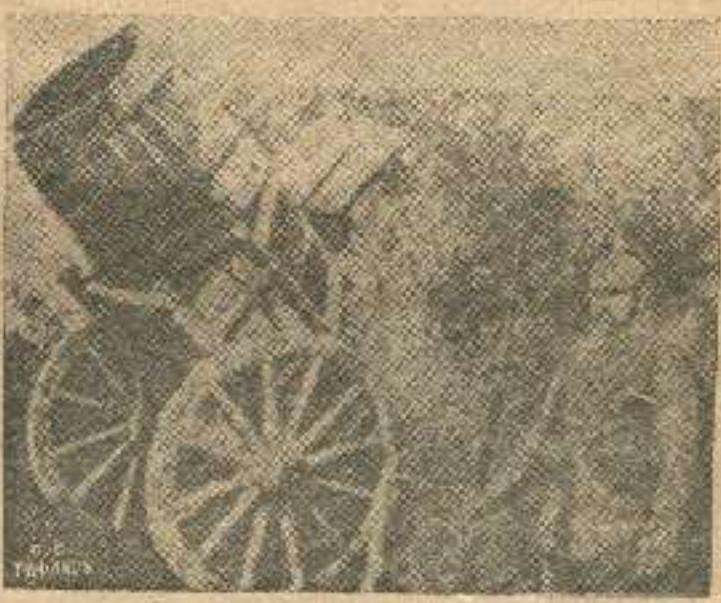
და რაც უფრო სრულია ეს შეხამება პროგრესისა და კონსერვატიზმისა, მით უფრო მდიდარია ქვეყანა ფორმისა და შინაარსის მხრივ. ხოლო უპირატესობა რომელიმე ამ ძალთაგანისა ატცილებლივ მოასწავებს ამა ქვეყნის კულტურის ფორმისა და შინაარსის სიღარიბეს.

მოიგონეთ რა ნაყოფი გამოიღო ამგვარმა შეხამებამ ინგლისსა და გერმანიაში, სადაც ძველი და ახალი ისე მჭიდროდ არის გადახლართული, პოლიტიკურ წყობილებასა და ზნე-ჩვეულებაში. რუს-სლავიანების საყვედური პეტრე დიდისადმი სწორედ მის მიერ ყოველივე ძველის განადგურებაში გამოიხატება.

პეტრე დიდამდე რუსეთი გაყინული იყო ბიზანტიურ-მონგოლურ უშინაარსო ფორმაში, ხოლო პეტრე დიდის რეაქცია ისეთი მძლავრი გამოდგა, რომ მის მიერ ეროვნულ ფუძეს მოწყვეტილი რუსეთი, დღესაც ამოდ ლამობს მისცეს თვის სულიერ არსებობას რაიმე სიმტკიცე, თავისებურობა და

გამძლეობა: (ცნობილია რომ რუსეთში მსოფლმხედველობა და აზროვნება ყოველ ათ წელში იცვლება.) ჩვენსა და რუსებს შორის დიდი ფსიხოლოგიური მზგავსება სუფევს, გამოწვეული ანალოგიურის საზოგადოებრივის ისტორიით და მიტომ არის რომ ჩვენ ასე ადვილად ვეგუებით ყოველივე რუსულს.

რუსეთსავე, მეცხრამეტე საუკუნემდე, ჩვენც ვიყავით გაყინული ერთს ეკლესიურ, ფეოდალურ ფორმაში; რუსეთსაკით, ჩვენც უცბად ისე მძლავრად მოგვწყვიტეს ეროვნულს დასაბამ ფუძეს, რომ მას შემდეგ დავფრინავთ ქარისაგან ატაცებულ ბურ-

გერმანელების ხერხი

მორტირების მაგიერ გერმანელები აყენებენ ცარიელ ბოჩებს შტრის მოსაჩუყებლად.

ბუშელასავეთ და ჩვენში არამც თუ ათ წელში ერთხელ იცვლება აზროვნება, არამედ წამს რომ იბადება, იმ წამსვე ჰქრება.

ამგვარ ყოფაში საზოგადოება, არამც თუ ყოველივე ძველს ივიწყებს, იმისდა მიუხედავად კარგია იგი თუ ცუდი, არამედ ახლის რივიანად შეთვისებაც ძლიერ უძნელდება, რადგან ახალს მხოლოდ მაშინა აქვს ძალა, როცა იგი დამყნული ძველზე.

თქმა არ უნდა რომ, ძველის ამ საყოველთაო მივიწყებაში, ჩვენს საზოგადოებას მიავიწყდა აგრედვე ჩვენი ძველი ეროვნული ჩაცმულობის სანახაობაც, რომელიც მჭიდროდ არის დაკავშირებული ერის საუკუნოებრივ თავგადასავალთან.

არცოდნა ერის ისტორიისა, არცოდნაა ეროვნულ ჩაცმულობის ფილოსოფიისა. ამიტომ არის რომ ამ საგანში ხშირად ჩვენ ისეთ უცოდინარობას ვიჩენთ, ისეთის გულუბრყვილობით ვურევთ ერთმანეთში ელემენტებს ჩვენისა და უცხო ეროვნების ცხოვრებისას, რომ კაცა გაკვირვებას მოდის.

შეეკითხეთ ვინ გინდა ქართველს, ქართულ ეროვნულ კოსტუმის შესახებ, ის უკუპირობად მიგითითებთ ან ჩერქეზულ ტანისამოსზე, ან არა და ცირკსა და ბალაგანებში შემუშავებულ გემოვნების ნაყოფს—ქულაჯახე, იმ ქულაჯახე რომელიც ჩვენ პაპებს ზამთარში ჩონ ს ქვეშ სათბურად ეცვათ და რომლის ამარა გარედ ვასვლა ისეთივე უხერხული იყო, როგორც დღეს ელექტის ამარა გარედ ან სტუმრად წასვლა.

ისტორიას რომ თავი დავანებოთ, საკმ რისია გავათვალისწინოთ თუ რა რიგად უყვარს ჩვენ ხალხს დღესაც თაღის ჩაცმულობა და რომ მასის წარმოდგენით აქრელებული ჩაცმულობა, ველურ, უკულტურო ხალხების თვისებაა, ან როგორ შეჭფერის ჩვენი ხალხის დინჯ ხასიათს, ძველის კულტურით გათაქიზებულ მის გემოვნებას და უღმობელ ისტორიის ზეგავლენით კოტა გულ-ჩახურულობას ეს რაღაც საპაპულო ტანისამოსი: ყვითელი ჩექმები, ცისფერი შარვალი და წითელი ქულაჯა.

სად ან ვის უხმარია ეს უცნაური ჩასაცმელი ყოველ-დღიურ ცხოვრებაში, თუ არ თვატრსა, „პაჩოტნი კარაულსა“ და კონცერტებში, იქ სადაც, რაც უფრო არაბუნებრივი და ხელოვნური ჩაცმაა, მით უმჯობესია? ერთ მოხუც ქართველ თავადიშვილს რომ შევეკითხე: „უწინ ქულაჯით დადიოდნენ მეთქი“? მან მითხრა — „რასა ბრძანებ, ყმაწვილო, განა ვინ ეჩვენებოდა ქუჩასა გინდ ოჯახში ისეთ ჩასაცმულში, რომელშიაც, უკაცრავად პასუხია, კაცს უკან ტანი და ტლოკები უჩანსო“. — „ეს მერმინდელი გამოგონება არისო“, დაუმატა მან.

შართლაც ქულაჯამ თავად აზნაურობის ცხოვრებაში ისეთივე გარდამავალი როლი ითამაშა, როგორიც გლეხობისაში ახალუხმა: გლეხებმაც ჯერ თავიანთი ქართული ჩოხა დაამახინჯეს, შემდეგ ხმარებიდანაც აიკვეთეს და დადიოდნენ ახალუხის ამარა, ახლა ახალუხიც გადაადგეს და შემოიღეს „ხალათი“ და „პინჯაკი“.

თუ ფორმისა და მოყვანილობის მხრივ ქართული ჩაცმა-დახურვა სხვა და სხვა წოდებაში ბევრი არაფრით განსხვავდებოდა, სამაგიეროდ ქსოვი-

ლებისა და სამკაულების ღირებულების მხრივ კი დიდად.

საერთო ყველა წოდების ჩაცმას ისიცა ჰქონდა, რომ ყველა ეხლანდელივით თაღისა იცვამდა, მხოლოდ სარჩულებსა და ქვედა ჩასაცმულებში თუ იყო მიღებული ფერადის ხმარება.

როცა ქართული სოციალი წყობილება, შემუშავებული საუკუნეთა განმავლობაში, დაინგრა, ნასთან ერთად მოიშალა ძველი ქართული მანერა ცხოვრებისა და მაშასადამე ჩაცმისაც.

ვიდრე განვიხილავდეთ ჩვენი ჩაცმულობის ევოლიუციას მეცხრამეტე საუკუნის ნახევრიდან (როდესაც იგი შეირქა) დღემდე, ჩვენ მას ავსწვრთ საერთოდ და ნაწილობრივ და შემდეგ აღვნიშნავთ, როგორის თანდათანობით ქართული ჩაცმა ჯერ ჩერქეზულ ჩაცმით გადაიქცა, მერე რაღაც შერეულ აზიურ-ევროპულად და ბოლოს მშვიდობით დასრულდა ევროპულ ჩაცმის შემოღებით, თვით უკონსერვატიულ ელემენტში, როგორიც არის სოფლის გლეხობა.

თქმა არ უნდა რომ ქვემოთ აწერილი კოსტუმი ერთნაირი არ იყო საქართველოს დასაბამიდან დღემდე, ხოლო ის რასაც ვეძახით ქართულ ეროვნულ ჩაცმულობას, გამეფებული იყო მეთვრამეტესა და მეცხრამეტე საუკუნის ნახევრამდე, ხოლო ათასში ერთი კერძო პირიც თითო-ოროლა დღესაც დადის მასში.

ამ წერილში, არც იმას გამოუდგებით თუ ვის ან რის გავლენით შემუშავდა სწორეთ ეს ტიპი ჩაცმისა, ან სხვა ერთა ეროვნულ კოსტუმების რიგში, სიღამაზის მხრივ რა დეგილი უკავია მას.

აქ ჩვენ გვინტერესებს მხოლოდ ისტორიული სინამდვილე და ფოტოგრაფიული სურათი ქართულ ეროვნულ ჩაცმულობისა.

საერთო სურათი ქართულ კოსტუმისა ამგვარი იყო: შავი მაუდის მოკლე (მუხლამდე) ჩოხა, წოდებული „კაბათ“, წელთან ორ ზონრის კვანძიან ღილით შეკრული, და მხრებზე ყურთა-მაჯებ შეყრილი; განიერი მაუდისა, ან აბრეშუმ-ნარვე შალის შარვალი, ჩაკეცილი მაღალ-ქუსლიან და გრძელ წვეტიან ჩექმებში და უკან ჩექმიდან ჩამოშვებული; მაღალი ბუხრის ქუდი, გვერდზე ჩატეხილი.

უნდა აღვნიშნოთ რომ ყურთმაჯებთან მთელი ვტიკეტი იყო დაკავშირებული. მაგალითად: უნცროსი რომ უმფროს შეეყრებოდა, ნიშნათ პატივისცემისა და მორჩილებისა ყურთმაჯებს მხრებიდან ჩამოიყრიდა.

ყურთმაჯების მკლავებზე შებმა და წვერმოუ-
პარსელობა გლოვის ნიშანი იყო.

დიდ როლს თამაშობდა ყურთმაჯების მოძრაო-
ბა, მხრიდან-მხარზე გადაგდებ-გადმოგდება ხან ცა-
ლისა და ხან ორთავის დაშვება და კვლავ მარცხე
შეყრა არშიკობის დროს, ეს ყურთმაჯთა თამაში
ერთგვარი ანბანი იყო სიყვარულისა.

მოგეხსენებათ, რომ უწინ ვაქეაციის სახელოსათ-
ვის მარტო ხმლის მჭრელობა არა კმაროდა, საჭი-
რო იყო, რომ იგი კაი მსმელიცა ყოფილიყო, და
აი, გაჯიბრებული ვაქეაცი რგვლათ ჩაჯდებოდნენ,
გადააბამდნენ ურთიერთის ყურთმაჯს და აბა კაიკა-
ცი ხარ და ნუ ღალევ მოყრილ ჯიხვებს.

ყურთმაჯების ფრიალსა და ჩქრილს დიდი მნი-
შვნელობა ქონდა ჯირითის დროსაც ერთგვარი
„შიკი“ იყო,

მნელია ჩამოთვლა ქართული ეტიკეტის ყველა
იმ შემთხვევისა სადაც ყურთმაჯებს დიდი როლი
ეკავათ.

დაეუბრუნდეთ ისევ კოსტუმის განხილვას ნა-
წილობრივ:

1) როგორც მოვიხსენეთ ჩოხა, მოკლე, უმას-
რო წოდებული „კაბ-თ“, ოქროს ზორნით გარს
შემოვლებული, საყელო უკან სწორი, ერთი გო-
ჯის სიმაღლე, და წინ ირიბათ თანდათან წვრილად
ჩამოჭანილი, ქობა ხვერდისა წელამდე, გულის პი-
რი ღია, ფართე, ასე რომ ქამართან იკვრობა ორის
ან მეტის კვანძით, კალთები უკან წელზე ხშირად
დანაოჭებული, ხოლო წინ სწორი, სახელოების მა-
გიერ—ყურთმაჯები, ყოშიანები, ქობა ზორნიანი და
ფერად აბრეშუმ სარჩულიანი.

თავად აზნაურობა და მოქალაქენი კაბას ხმა-
რობდნენ მაუდისას მიღებული ფერი: შავი, იშვია-
თად მუქი ლურჯი და მუქი ყავის ფერი იოლო,
ყურთმაჯებს სარჩული ფერადი აბრეშუმისა.

გლეხებს ეცვათ იმავ სიგრძისა და მოყვანილო-
ბის ჩოხები, გარდა ყურთმაჯებისა რომელნიც მის-
თვის შრომის დროს შემაფერხებელი იქნებოდა. ამის
გარდა გლეხობა ზედ ჩოხაზედ იკეთებდა მასრებს,
თუმც სასწრაფოებსაც ხმარობდნენ. ჩოხას იკეთებ-
დნენ შინ ნაქსოვ შალისაგან, იშვიათათ აქლემის
ყელასას, მიღებული ფერი: შავი, ნაცრისა და ყა-
ვის ფერი, როგორსაც ეხლა თუშ-ფშაველები ხმა-
რობენ. იმ დროის პატრიარქალურ გლეხის ოჯახის
თავიც უსათუოდ გამოჩენის დროს ყურთმაჯიან ჩო-
ხას ხმარობდა.

მოქალაქენი თავად-აზნაურობასთან შედარებით
უფრო გძელს კაბას ხმარობდნენ, შეუკრავს, ასე რომ
ქამარს ახალუხზე იკეთებდნენ, სახელოებს ნამეტან
გრძელებს. კაბას საზოგადოთ ჯიბე უჭერდა, ხო-
ლოთ გაქრილი იყო ახალუხის ქაბის ქაბსწერიც.

2) ახალუხი მოკლე, ასე რომ კალთა წელიდან
მტკაველზე ცოტა მეტი იყო, უკან ძალიან დანაო-
ჭებული და გვერდებზე ორი ჯიბე, მთლოთ ზონარ
შემოვლებული, ზამთარში ბამბა დადებული და ხე-
ლოენურად დალიანდაგებული, საყელო უკან სწორი,
წინ რგვლათ შემოჭრილი, ასე რომ ყელის ყანყრა-
ტო ძირამდე ყელ-ამოჭრილი პერანგში უნდა გამო-
ჩენილიყო. სახელოები ვიწრო, ყოშებიანი. ახალ-
გაზრდობა ახალუხს წელამდე შეუკრავს ხმარობდა,
ასე რომ მკერდზე ფერადი პერანგი ჩანდა, ხოლო
მოსუცნი იქამდე შეიკრავდნენ რომ პერანგის პირი
და ყელი მაინც უნდა გამოჩენილიყო.

ქართული ახალუხი ღღესაც თითქმის უცვლე-
ლად არის შენახული ჩვენს გლეხებში.

სამთავე წოდება ერთ ფორმის ახალუხებსა ხმა-
რობდა, ხოლო თავად-აზნაურობა და მოქალაქენი
შალისას, აბრეშუმისას, დიბისას და ქირმანიშ-
ლისას რომ იკეთებდნენ, გლეხობა ჩიტისას და ლე-
ინისას (სქელი სატინის მაგვარი), ხოლო ახალუხის
ქვეშე პირველნი მოვის ფერად პერანგებს, ხოლო
გლეხობა შილიხას, ამერიკისას, ხშირად გულზე შავ
გადაკრული.

3) ქართული შარვალი ძალიან განიერს, ხონ-
ჯრიანი, ჩექმასა, პაიქსა და საცვეთში წინ ჩაკვეცი-
ლი ჩასაკრავით ჩაბმული და უკან ჩაშვებული, მაუ-
დისა, შალისა, აბრეშუმისა ზაფხულში, ლურჯი ამე-
რიკისას, საზოგადოთ შავისა ან მუქი ფერისა.

4) ყარაბაღული მალაღ-ქუსლიანი და ნალიანი
ჩექმები, წინ გრძელი და ფეხისკენ წამოზნეილი
წვეტით (არ მახსოვს რა ქვიან). გლეხები და ღარი-
ბი მოქალაქენი სპარსული ჩუსტებს ან ქალაენებს,
ხოლო პაიქს ზევიდან ქართული ტყავის საცვეთები
ფეროპული გეტრების მინაგვარი.

ვინმე სოფლელი.

(შემდეგი იქსება).

ფ ა უ ს ტ ი

(გაგრძელება)

სამეცადინო ოთახი.

ფაუსტ (შეშობის ფინიათა).

დავსტოვე ველი და მთა და ბარი,
რომელს ზეწარი ღამისა ჰფარავს,
რაიცი აფხიზლებს სულს წმინდა შიშით
და წინად გრძობით მას მარად მსჭვალავს.
აწ უკვე სძინავს ველურსა სურვილს
ყოველგვარ მღელვარ მისწრაფებითა,
გულში მოძრაობს კაცთ სიყვარული
და ტრუობა ღვთისა სავსე შვეებითა.

ჩუმაღ ფინიავ! აქეთ-იქით ნუ მიმორბიხარ!
რას მსუნავ ბჭესთან? მოდი, დაწექ ამ ბუხრის
გვერდით,
ჩემს საუცხოვო ბალიშს გაძლევ და მოისვენე.
და რადგან გარედ ჩვენ გვართობდი ხტუნვა-
სირბილით,
ახლა მიიღე ჩემგან ჩემი ეს მზრუნველობა,
ვით სასურველმა და საამო მშვიდმა სტუმარმა:

ახ, ოდეს ამ ჩვენს ვიწრო სარკმელში
ღამპარი ასე კვლავ აღინათება,
მაშინ მკერდის ქვეშ და თვითმცნობ გულში
სინათლე უხვად მოგვეფინება.
გონება იწყებს კვალად საუბარს,
ხოლო იმედი ჰყვავის, იშლება;
წყურვილით ველტვით ცხოვრების წყაროს,
ახ, სული მისკენ მიისწრაფება!

ნუ ჰღრინავ, ძაღლო! იმ ხმას იღუმაღს,
რომლით ეს სული აწ იმსჭვალება,
ეგ პირუტყველი დახმაურება
არ ეგუება, სულ არ უდგება.
გამოგვიცდია, ადამიანნი
თავხედურ ზიზლით მას დასცინიან,
რასაც გონებით ვერ მისწვდებიან
ხან სიკარგესა და მშვენიებაზე
დრტვინავენ, ბოღნით გლახ იესებიან
რაკი არ მწყობრობს მათს გუნებაზე
ან არ კეთდება მათს მშრალს ნებაზე

და არ სასურველ ტვირთად ზურგს სძალავს
ნუ თუ ეს ძაღლიც აწ იმ ხალხს მბაძავს
და არ მოიშლის იმათებრ ლავლავს?

უჩინებელი

მაგრამ, ვაი, რომ თუმცა სურვილი გულს მე-
ბადება,
ვგრძნობ, ამ მკერდიდან აღარ მოსჩქევს კმა-
ყოფილება.

მაგრამ რად უნდა დამშრალიყო მსწრაფელ ნა-
კადული
და კვლავ წყურვილით რისთვის უნდა დავ-
ტანჯულიყავ?

და ეს რამდენჯერ ჩემის თავით გამომიცდია
მაგრამ ასეთსა გასაჭირსა უსწავლებია
რომ ზეციური მეტად ფასობს, ჩვენთვის არს
ღია.

და გულს სწყურიან განცხადება ღვთაებრივისა
ეს ისე კარგად, ღირსეულად არსად მხურვა-
ლებს,

როგორც ამ წმინდა ახალ აღთქმაში.
იგი მიზიდავს, გადავშალო მთავარი ტექსტი
და გადავთარგმნო იგი წმინდა ორიგინალი
სეინდისიერად ჩემს საყვარელ გერმანულზედა.

(წიგნს ჰშლის და ემზადება სემუშად)

სწერია: „პირველ იყო სიტყვაო!“
აქ კი დავიბენ. ვინ მიშვედოს თარგმნა გან-
ვაგრძო?
არ შეიძლება ესდენ დიდსა ფას ესდებდეთ
სიტყვას.

ესე აღგილი სხვანაირად მე უნდა ვსთარგმნო,
უკეთუ მართლა სულიწმინდით შთაგონებულ-
ვარ,

აქა სწერია: „პირველ იყო გონიერება“.
კარგად გავსაზრო ეს სტრიქონი, ნუ აეჩქარ-
დები.

განა თუ იგი გონებაა, ყველაფერს რომ ჰქმნის?
აქ უნდა იყოს: „პირველ იყო ძალა“—
მაგრამ მე ამას ასე რომ ვსწერ, ვილაც მამხი-
ლებს,

რომ ამ სიტყვაზე საბოლოოდ ვერ შევჩერ-
დები.

განგება მშველის, საბოლოო: დასკვნა! დავადგქ
და ვსწერ თამამად: მოქმედება იყო პირველად.

ფინიავ: ნუ თუ ამ ოთახში კვალად გამყოფო,

თუ არ მოიშლი მაგ შენს წკვეწკავს და მაგ
შენს ყეფას?

მაგვარს ამხანაგს ხელის შემშლელს მე ვერ
ვიგლევა;

ჩვენში ერთ-ერთმა ეს სარკმელი უნდა დას-
ტოვოს.

თუმც არა გულით, მაგრამ ვარღვევ სტუმართ
უფლებას.

კარი ღიაა, საითაც გასურს, იქით გაჰკურცხ-
ლე.

მაგრამ რას ვხედავ? ნუ თუ ასე ეს მართლა
ჰხდება?

ჩემი ფინია ვით იზრდება სიგრძე-სიგანით!
იგი არა ჰგავს სრულად ძაღლის მოყვანილო-

ბას;

რა მოჩვენება ამ ჩემს სახლში შემოვიყვანე?
იგი ზე იწევს ვით მქშინავი კამეჩი ზღვისა

პირდაღებულნი, თვალებიდან ცეცხლის-მფრქვე-
ველი.

ო, გიციობ კარგად, ამნაირის მაგნე სულის-
თვის

სწორედ მისწრება „სოლომონის გასაღებია“.

სულელები (გარეა).

ერთი ჩვენგანი პურობილია ტყვედ.
დარჩით აქ გარედ, მის კვალს არ მიჰყევით.

როგორც მახეში მელა გაბმულია,
ისე ეშმაკი იქ მომწყვდევს.

მაგრამ მოვიდეთ აწ გულის ხმასა
გავცურდეთ აქეთ, გავცურდეთ იქით

და მით ვუშველოთ როგორმე მასა.
თუ შეგვიძლიან, მას დავეხმაროთ,

ნულარ ვაყოვნებთ, მაშ დავეჩქაროთ.
მას ნუ დავსტოვებთ იქ დატყვევებულს,

ვინც ჩვენ გვიწევდა საქმეს ჩიხებულს.

ფაუსტ, რომ დავხვდეთ ნადირს არი საკმარო
ოთხი გამოთქმა ასე ეხმარო:

სალამანდერ აენტოს,
უნდინემ იგრინოს

სილიფე გაჰქრეს
კომოლდმა იშრომოს *)

ვინც კი არ იცნობს
ბუნების ძალას და მის თვისებას,

იგი არც არის სოლოთა ოხტატი
და ვერცა შესძლებს მათზე ბრძანებას!

ალში გაჰქერ სალამანდერ!

ჩუხჩუხით იდინე უნდინე!

მნათობი აღინთე სილიფე!

სახლის შეწევნად მოგვიახლოვდი კობოლდი!

აწ გამოჩნდი რაც ხარ სრული,
ჰპოვე შენი დასასრული?

ოთხში არც ერთი მას არ უდგება,
იგი წევს მშვიდად და მემუქრება

კბილთა ღრჭენითა, სჩანს არ ხედომია მას ჩემგან ვნება,

აწ მოგტეხ სხვაგვარ შელოცვებითა!

თუ ხარ აქ მყოფი სული წყეული
ჯოჯოხეთიდგან გამოქცეული,

შეხე ამ ნიშანს! მის წინ ქედს იბრის და იგრიხება

შავბნელი გროვა მისგან ძლიერი,
აჰა, ჯაგარი ტანთ ებურბგნება.

არსებავ კრულო, შეჩვენებულო,
აქ წაიკითხე, თუ ვინ სწერია.

არადროს ქმნილი, აღმოუთქმელი
ვის ყოველივე ხელში სჭერია

იგი ჯვარცმული და ჩვენი მხსნელი.

ა. შ.

(შემდეგი იქნება).

რედაქტორ-გამომცემელი
რ. გაბაშვილი.

*) ამ სიტყვებს ასე უხსნიან: ეს შელოცვა ოთხის
სტიქიის წინააღმდეგ არის მიმართული: ტეტელის (სალა-
მანდერ), რამუდღაც უნდა დაიწვას; წელის (უნდინე) იგ-
რიხოს, მახვეულ-მობვეულ ჩაკადულებზე და წავიდეს; ქაერის
(სილიფე) გაჰქრეს. გერმანულად არის ქარად შემოიგრი-
ხოს და მიწ.ს (კობოლდი), რამუდღაც უნდა იშრომოს.

მიიღება

ხელის

მოწერა

1915 წ.

საქართველოს
საბჭოთაო

ყოველკვირეულ საზოგადო-ეკონომიურ და სალიტ. ჟურნალ

„საქართველო“-ზე

წლიური ფასი ხუთი მან., ექვსი თვით სამი მან.

ცალკე ნომერი ორი ფაური.

ყოველკვირეული საორმაბათო საზოლიტიკო,
სამეცნიერო და სალიტერატურო გახეთი

„შაჰრეშანი“

მიიღება ხელის მოწერა 1915 წლისათვის. გახეთი ღირს 1 წლით—2 მან. 50 კაპ, ნახევარი წლით—1 მან. 25 კაპ., ერთი თვით 25 კაპ საზღვარგარეთ ორჯერ მეტი. კანტორის და რედაქციის ადრესი: ტიფლის, ტიპოგრაფია „სორანი“ დია „შაჰრეშანი“. ფული უნდა გამოიგზავნოს შემდეგი ადრესით. ტიფლის, ტიპოგრაფია „სორანი“ ალექსანდრე გ. მუმლაძე.

ელექტრო-სამეცნიერო სტამბა არ. მ. კერესელიძისა, გაბაყის ქუჩის № 1.

